

๑๑ ฅวฅกับพฤตกรรม “ชาตลสม”

พริยะดิศ มาณิตย¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอการตีความบทละครเรื่อง **ดง ฅวฅ** ของโมลิเอร์โดยอาศัยแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ มีข้อสรุปว่าตัวละครเอก (ดง ฅวฅ) มีพฤติกรรมที่อาจตีความได้ว่ามีแนวโน้มความพึงพอใจที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด หรือที่เรียกตามศัพท์ของจิตวิเคราะห์ว่า “ชาตลสม”

Abstract

This paper provides a psychoanalytic interpretation of Molière's **Dom Juan**. It seeks to make sense of Dom Juan's characters, and finds that the hero has a behavioral pattern that implies a sadistic tendency, or a pleasure of inflicting pain.

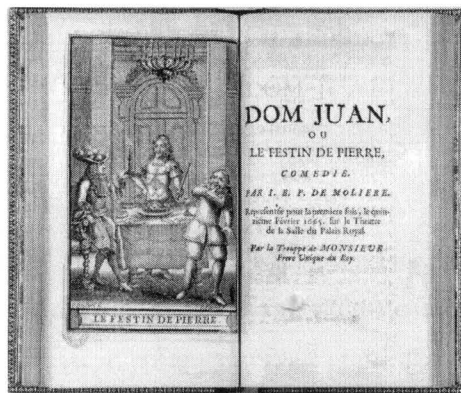
¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

โมลิแยร์ (Molière) นำบทละครเรื่อง **ดง ฌวง (Dom Juan)** ขึ้นแสดงบนเวทีครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1665 จวบจนปัจจุบันบทละครเรื่องนี้ยังคงเป็นที่สนใจทั้งของนักการละครและนักวรรณคดีที่ต่างพยายามศึกษา ตีความเพื่อค้นหาความหมายใหม่ ๆ ของตัวบท

ดง ฌวง² เป็นขุนนางหนุ่มผู้รักความเสเพล ไม่ยึดถือในความเชื่อทางศาสนาหรือหลักศีลธรรมใด ๆ ดง ฌวง แต่งงานแล้วกับดอน แอลวีร์ (Donne Elvire) แต่เขาไม่ลังเลที่จะทอดทิ้งภรรยาเพียงเพื่อการแสวงหาความพึงใจทางกามารมณ์กับเหยื่อหญิงสาวรายใหม่ของเขา

บทความนี้เป็นการศึกษาบทละครโดยอาศัยแนวคิดของจิตวิเคราะห์ที่สำคัญ ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่าความเจ้าชู้ของตัวละครสามารถตีความได้ว่ามีความเชื่อมโยงกับแนวโน้มความพึงใจ(ทางเพศ)ที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวดทางกายหรือทางใจ ซึ่งทฤษฎีจิตวิเคราะห์เรียกแนวโน้มความพึงใจเช่นนี้ว่า “ซาติสม์” (le sadisme) ในกรณีของดง ฌวง ลักษณะซาติสม์ปรากฏอย่างเป็นนัยยะตั้งแต่รสนิยมในการเลือกหญิงสาวผู้เป็นเหยื่อเล่ห์เหลี่ยมในการครอบครองฝ่ายตรงข้าม ไปจนถึงความพึงใจที่จะทำลายเหยื่อเมื่อเหยื่อนั้นหมดค่าไปแล้ว

บทละครเรื่อง ดง ฌวง ของโมลิแยร์ ฉบับพิมพ์ ค.ศ.1682

รสนิยมของดง ฌวง

รสนิยมในการเลือกเหยื่อหญิงสาวเป็นตัวบ่งชี้ตัวแรกที่ชวนให้ตั้งเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่า ดง ฌวง คือผู้ที่นิยมความรุนแรงทางเพศ ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าดง ฌวงมีความปรารถนาอย่างล้าลึกที่จะครอบครองหญิงสาวที่มีลักษณะยากแก่การครอบครอง สำหรับชายเจ้าชู้ผู้นี้ ยิ่งหญิงสาวมีแนวโน้มจะต่อต้านหรือขัดขืนความปรารถนาของเขาเท่าใด ความตึงเครียด ความซาบซ่าน ความหฤหรรษ์ก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น ในตอนหนึ่งของบทละคร ดง ฌวงพูดถึงรสนิยมของเขากับคนรับใช้ว่า ความสุขในการครอบ

² “ดง ฌวง” เป็นการอ่านออกเสียงแบบฝรั่งเศส ตัวละครนี้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในนาม “ดอน ฮวน”

ครองผู้หญิงแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่ได้ “ปลดอาวุธ ค่อยๆเอาชนะแรงขัดขืน (ของผู้หญิง) และหลักศีลธรรมที่เป็นเกียรติของเธอ แล้วจึงค่อยพาเธอไปยังที่ที่เราต้องการ”³ (1.2)⁴

อาจกล่าวได้ว่าธรรมเนียมเช่นนี้ของดง ณวรงไม่ต่างอะไรนักจากความพึงพอใจของอาชญากรนักข่มขืน หากการข่มขืนคือการครอบครองทางเพศที่กระทำต่อเหยื่อที่มีได้ยินยอมพร้อมใจต่อการครอบครองนั้น การที่ดง ณวรงมีความสุขที่จะ “เอาชนะแรงขัดขืน(ของผู้หญิง)” ก็ถือได้ว่าเป็นแนวโน้มนิยมความรุนแรงทางเพศในลักษณะเดียวกัน ฌาคส์ กิซาร์โนด์ (Jacques Guicharnaud) ผู้เชี่ยวชาญบทละครของโมลิแยร์คนหนึ่ง เคยวิเคราะห์ดง ณวรง และพบความวิปริตของตัวละครที่เขาเรียกว่า “ความหื่นกระหายของทรราชย์” (appétit de tyrannie) กิซาร์โนด์ (Guicharnaud, 1984: 211)⁵ เขียนถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“การครอบครองที่แท้จริงคือการครอบครองสิ่งที่ไม่อาจได้มาโดยง่าย โดยที่เราเป็นผู้วางรูปแบบปลูกปั้น และสร้างมันขึ้นมา ในกรณีที่เป็นการครอบครองมนุษย์ด้วยกัน สิ่งที่ยับยั้งของการสร้างขึ้นมามีดังกล่าวนั้น⁶ ก็คือความเจ็บปวดของผู้ที่ถูกครอบครองอันเกิดจากการสูญเสียอิสรภาพ ดง ณวรงชอบครอบครองโดยการเอาชนะ และยิ่งต้องใช้ความยากลำบากเท่าใด การเอาชนะนั้นก็ยิ่งจะเป็นชัยชนะนานแท้มากขึ้นเท่านั้น และนี่ก็คือการครอบครองอย่างแท้จริง”

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับธรรมเนียมอันโหดโผนของดง ณวรง คือ การที่เขาหมายปองหญิงสาวที่มีคู่ครองอยู่แล้ว ในฉากหนึ่ง พระเอกของเราเผยความในใจกับคนรับใช้ว่าต้องการทำลายความสุขของคู่หมั้นคู่หนึ่ง เขากล่าวว่า

³ ข้อความแปลทั้งหมดในบทความนี้เป็นของผู้เขียนบทความ อนึ่ง การอ้างอิงบทละครจะอ้างตามฉบับของสำนักพิมพ์ Bordas ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1980 ตัวเลขโรมันที่ใช้ในการอ้างอิงหมายถึงองก์ และตัวเลขอารบิกหมายถึงฉาก

⁴ (On goûte une douceur extrême à combattre l'innocence pudeur d'une âme qui a peine à rendre les armes, à forcer pied à pied toutes les résistances qu'elle nous oppose, à vaincre les scrupules dont elle se fait un honneur et la mener doucement où nous avons envie de la faire venir.

⁵ On ne possède vraiment que ce qui ne se donne pas aisément, ce qu'on forme, pétrir, fabrique - et quand il s'agit d'êtres humains, le signe de cette fabrication est leur souffrance, provoquée par la perte de la liberté. Dom Juan aime posséder par conquête ; plus la difficulté est grande, plus la conquête est véritablement conquête, et du coup, la possession réelle.

⁶ การ “สร้างขึ้นมามี” (la fabrication) ในที่นี้ กิซาร์โนด์หมายถึงการที่ความสัมพันธ์เชิงครอบครองต่างๆ ผู้เข้าครอบครองได้เปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ท่าทีของผู้ถูกครอบครอง จากเดิมที่ไม่ยินยอม ต่อต้าน ขัดขืนให้กลายเป็นผู้ที่ทำตามความปรารถนาของผู้ครอบครอง เสมือนถูกวางรูปแบบ ปลูกปั้น หรือถูกสร้างขึ้นใหม่

“ความรักที่คนคู่นั้นแสดงต่อกันให้เห็น ทำให้ข้าเกิดอารมณ์ หัวใจของข้าถูกกระทบ และความพิศواسในตัวข้าก็เริ่มจะเกิดเป็นความริษยา ถูกแล้ว ข้ามีอาจทเห็นพวกเขายู่ด้วยกันได้ ความขัดเคืองได้กระตุ้นให้เกิดความปรารถนา และข้าก็จินตนาการไปถึงความหฤหรรษ์อย่างเปี่ยมล้นที่จะก่อความ สร้างความแตกแยกแก่ความสัมพันธ์ที่ทำให้หัวใจอันละเอียดอ่อนของข้าต้องเจ็บปวด” (1.2)⁷

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นความสุขของตัวละครในการขัดขืนใจผู้อื่น เขารู้สึก “เกิดอารมณ์” และมี “ความหฤหรรษ์อย่างเปี่ยมล้น” ที่จะก่อความสัมพันธ์ของคู่หมั้นที่เขากล่าวถึงโดยการเข้าไปเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิง ทั้งนี้อนุมานได้ว่าหญิงที่มีคู่หมั้นแล้วย่อมมี “แรงขัดขืน” และ “หลักศีลธรรมที่เป็นเกียรติประจำตัวของเธอ” (Guicharnaud, 1984: 211) ซึ่งเป็นอุปสรรคที่จะขัดขวางและขัดขืนความปรารถนาของตน ดวง และในเวลาเดียวกันก็เป็นสิ่งที่สร้างความแค้นใจแก่ชายผู้นิยมชมชอบการ “เอาชนะแรงขัดขืน” ของเหยื่อที่ต่อต้าน

อนึ่ง การที่ดวง ดวง เกิดความรู้สึกเสนาหาค่อดอน แอลวีร์ ผู้ที่จะกลายมาเป็นภรรยาของเขาก็น่าเกิดจากความสุจริตใจในลักษณะเดียวกัน เนื่องจากว่า ก่อนที่ดอน แอลวีร์ จะมาเป็นภรรยาของดวง ดวง นั้น เธอเป็นแม่ช้อยู่ในคอนแวนต์แห่งหนึ่ง แล้วเขาได้ไปลักพาตัวออกมาเพื่อสนองความต้องการของตนเอง (1.1) เมื่อเทียบกับผู้หญิงโดยทั่วไปแล้ว จะมีหญิงอื่นใดเล่าที่จะสามารถขัดขืนและมีศีลธรรมมากไปกว่าแม่ชีที่ปฏิบัติธรรมในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์อย่างคอนแวนต์ ?

เล่ห์เหลี่ยมในการครอบครองหญิงสาว

นอกจากจะเลือกเหยื่อที่ยากแก่การครอบครองเพื่อเอาชนะแล้ว ดวง ดวงยังมีเล่ห์เหลี่ยมในการพิชิตใจหญิงสาวที่ชี้ให้เห็นว่าเขาเป็นนักรักที่โหดร้าย

ในทัศนะของดวง ดวง ผู้หญิงทุกคนมี “จิตใจอันไร้เดียงสาที่ไม่ค่อยจะยอมง่ายเท่าใดนัก” (1.2) และเพื่อที่จะเอาชนะความไร้เดียงสาดังกล่าว ดวง ดวงมีเล่ห์เหลี่ยมที่ใช้เป็นประจำคือการสัญญาว่าจะแต่งงานด้วย ซึ่งในบทละครเรื่องนี้ การสัญญาว่าจะแต่งงานคือการสัญญาว่าจะมอบความสุขและเสรีภาพให้หญิงสาว ดังจะยกตัวอย่างได้จากเมื่อตอนที่ดวง ดวงพยายามพูดจาเล้าโลมหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งนามชาร์ลลอตให้แต่งงานกับเขา ขุนนางหนุ่มยั่วยวนหญิงชาวบ้านให้คล้อยตามว่าการแต่งงานกับเขานั้นจะเป็นการปลดแอกตนเองจากสถานภาพอันต่ำต้อยของความเป็นชาวบ้านในชนบท ดวง ดวงกล่าวกับชาร์ลลอตว่า “เจ้าคู่ควรกับโชคชะตาที่ดีกว่านี้อย่างมีต้องสงสัย (...) ขึ้นอยู่กับตัวเจ้าเองจะยอมให้ข้าพาออกจากสถานที่อันน่าสังเวชแห่งนี้ และข้าจะทำให้เจ้าอยู่ในสถานะที่คู่ควร” (11.2)⁸

⁷ La tendresse visible de leurs mutuelles ardeurs me donne de l'émotion ; j'en fus frappé au coeur et mon amour commença par la jalousie. Oui, je ne pus souffrir d'abord de les voir si bien ensemble ; le dépit alarma mes desirs, et je me figurai un plaisir extrême à pouvoir troubler leur intelligence, et rompre cet attachement, dont la délicatesse de mon coeur se tenait offensée ; (...)

⁸ Vous méritez sans doute une meilleure fortune (...) il ne tiendra qu'à vous que je vous arrache de ce misérable lieu, et ne vous mette dans l'état où vous méritez d'être.

นอกจากนี้ ดง ณรงได้ให้คำสัญญาลักษณะเดียวกันกับหญิงชาวบ้านอีกคนหนึ่ง คือ มาตุรีน (Mathurine) ในทำนองเดียวกัน เขาก็คงใช้เล่ห์เหลี่ยมเช่นนี้เมื่อเกี่ยวพาราสี ดอน แอลวีร์ที่คอนแวนต์

ความโหดร้ายของผู้ชายคนนี้อยู่ที่การให้คำสัญญาเพียงเพื่อจะทำให้เหยื่อผิดหวังในภายหลังจริงๆ เขาอาจแต่งงานกับหญิงสาวอย่างที่ได้ลั่นวาจาไว้ แต่นั่นก็เป็นเพียงกับดักล่อให้เหยื่อถลำเข้ามาสู่อนันติแห่งความปรารถนาของเขา หาใช่การมอบความสุขหรือ “สถานะที่เจ้าคู่ควร” ดังคำสัญญาไม่ เพราะเมื่อสมอารมณ์หมายแล้ว ดง ณรงก็พร้อมจะทำลายพันธะสัญญาทั้งปวง ซึ่งเป็นการยัดเยียดความผิดหวัง อันเป็นความเจ็บปวดทางจิตใจรูปแบบหนึ่งให้แก่เหยื่อผู้โชคร้าย และการที่ดง ณรงให้คำสัญญาว่าจะแต่งงานกับผู้หญิงคนแล้วคนเล่า นั้น ทำให้เห็นได้ว่าเขามีความสุขที่จะหลอกลวง และสร้างความทรมานในจิตใจแก่สตรีที่ไร้เดียงสา ดอน แอลวีร์ ภรรยาผู้นำสงสารคือตัวอย่างที่ดี การปรากฏตัวครั้งแรกของเธอในองก์ที่หนึ่งของบทละคร คือการปรากฏกายของหญิงผู้ทรมานอย่างแสนสาหัสจากการที่กำลังจะถูกสามีทำร้ายด้วยการทอดทิ้ง อย่างไรก็ตาม (1.3) สกานาแรล (Sganarelle) คนรับใช้ของดง ณรงผู้ติดตามนายดงเงา เห็นนายตนเองทำทารุณกรรมผู้อื่นทางจิตใจมาโดยตลอด (รวมถึงกรณีของดอน แอลวีร์) ถึงกับเอ่ยปากเตือนชาร์ล็อดและมาตุรีน ด้วยเกรงว่าพวกเธอจะเป็นเหยื่อรายต่อไปของชายโหด เขากล่าวกับหญิงชาวบ้านทั้งสองว่า

“อา สาวน้อยที่น่าสงสาร ข้าช่างเวทนาในความรู้ดีของพวกเจ้านัก ข้าไม่อาจทนเห็นพวกเจ้าต้องถลำเข้าสู่ห้วงแห่งความทุกข์ เชื้อข้าเกิด ทั้งคู่ นั่นแหละ อย่าได้ไปคลุ้มคลั่งตามนิทานหลอกเด็กที่พูดๆ กันอยู่นี้เลย จงอยู่ในหมู่บ้านของเจ้าต่อไปอย่างนี้เถิด” (II.4)⁹

ความพึงใจในการทำลายเหยื่อ

อารมณ์พิศวาสของดง ณรงขึ้นอยู่กับแรงขับเคลื่อนที่ผู้หญิงแสดงออกมาเพื่อต้านทานความพยายามครอบครองของเขา ยามใดก็ตามที่ความปรารถนาของเขาได้บรรลุถึงจุดสุดยอด ซึ่งหมายถึงการเอาชนะแรงต้านทานของหญิงที่หมายปองได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยามนั้นความตื่นเต้นเร้าใจทั้งปวงก็จะอันตรธานไปในทันที ดง ณรงพูดถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “(...) เมื่อเราได้เป็นนาย(ของผู้หญิง) อย่างเด็ดขาดแล้ว ก็ไม่มีอะไรให้ต้องสนใจหรือปรารถนาอีกต่อไป เราคะตันหาทั้งปวงถือเป็นอันสิ้นสุด และเราก็ต้องหลับผล็อยไปกับความเจียนเยียบของความรักเช่นนั้น” (I.2)¹⁰

การที่ดง ณรงทำร้ายจิตใจของหญิงสาวคนแล้วคนเล่าด้วยการผิดคำสัญญาเช่นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของนักรักคนนี้แล้ว พฤติกรรมดังกล่าวยังตอกย้ำความหมกมุ่นของเขาที่มีต่อความสุขในการขึ้นใจผู้อื่นอีกด้วย

⁹ Ah ! pauvres filles que vous êtes, j'ai pitié de votre innocence, et je ne puis souffrir de vous voir courir à votre malheur. Croyez-moi l'une et l'autre : ne vous amusez point à tous les contes qu'on vous fait, et demeurez dans votre village.

¹⁰ Mais lorsqu'on en est maître une fois, il n'y a plus rien à dire ni rien à souhaiter ; tout le beau de la passion est fini, et nous nous endormons dans la tranquillité d'un tel amour (...)

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความชาติสม์ของดง ณ วงอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้เขียนอยากชี้ให้เห็น คือ เมื่อความตื้นตันเร้าใจที่มีต่อผู้หญิงคนใดสิ้นสุดลงจนเป็นเหตุผลักดันให้เขาทอดทิ้งผู้หญิงคนนั้น **ความเมินเฉย ไร้เยื่อใย และความปรารถนาที่จะทอดทิ้งของชายโสดผู้นี้มีลักษณะของความพึงใจในการทำลายล้าง** ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณพื้นฐานอยู่สองชนิดได้แก่สัญชาตญาณทางเพศ/แห่งการอยู่รอดหรือ “เอโรส” (Éros) และสัญชาตญาณมุ่งทำลายหรือ “ทานาโทส” (Thanatos)¹¹ ในกรณีของ ดง ณ วง อาจกล่าวได้ว่าแรงขับเคลื่อนของเขานั้นเกิดจากการทำงานร่วมกันของ “เอโรส” และ “ทานาโทส” อย่างแยกจากกันได้อย่างดูจะเหรียญสองหน้า ความปรารถนาที่จะทำลายแรงขับเคลื่อนของผู้อื่นทำให้เขาเกิดอารมณ์พิศواس และในขณะที่เขาปรารถนาจะสนองความใคร่ด้วยผู้หญิงคนหนึ่ง จะต้องเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่ถูกเป็นเหยื่อสังเวกสัญชาตญาณมุ่งทำลายของเขา ดง ณ วงมักใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับนักบวชมาปะปนกับความรัก ดังตัวอย่างจากข้อความต่อไปนี้

“สุดท้ายแล้ว ไม่มีอะไรจะหอมหวานไปกว่า**การได้มีชัยเหนือการต้านทานของผู้หญิงสวยสักคน** และเกี่ยวกับเรื่องนี้ ข้ามีความทะเยอทะยานของ**ผู้พิชิต**ผู้โอบน้อมอย่างไม่รู้จัก จากชัยชนะครั้งหนึ่ง**สู่ชัยชนะ**อีกครั้งหนึ่ง โดยไม่อาจจะกำหนดขอบเขตของความประสงค์ไว้ได้ ไม่มีอะไรจะมาหยุดยั้งความปรารถนาอันรุนแรงของข้าได้ ข้ารู้สึกว่ามีหัวใจที่จะรักได้ทั่วทั้งแผ่นดิน และดุจดั่ง**พระเจ้าอเล็กซานเดอร์** ข้าอยากให้มีโลกอื่น เพื่อที่ว่าข้าจะได้แผ่ขยาย**การพิชิต**หัวใจของข้าออกไป” (1,2 เน้นข้อความโดยผู้เขียน)¹²

สำหรับดง ณ วง ศัพท์ที่แสดงความก้าวร้าวอย่าง “ผู้พิชิต” หรือชื่อนักรบผู้ฝึกฝนสงครามเช่น “พระเจ้าอเล็กซานเดอร์” สามารถอยู่ในบริบทของการพูดถึง “หัวใจที่จะรัก” ได้อย่างกลมกลืนประหนึ่งว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

ดง ณ วงมีสัญชาตญาณทางเพศที่รุนแรง การได้เห็นคู่หมั้นคู่หนึ่งมีความสุขกันเป็นปัจจัยเพียงพอแล้วที่จะทำให้เขา “เกิดอารมณ์” อายากครอบครองฝ่ายหญิงอย่างทันทีทันใด ดังที่เขายืนยันว่า “ไม่มีอะไรจะมาหยุดยั้งความปรารถนาอันรุนแรงของข้าได้” ในทางเดียวกัน เมื่อดง ณ วงต้องการทำลายล้างสตรีที่ไม่สร้างความตื้นตันให้เขาอีกแล้ว สัญชาตญาณ “ทานาโทส” ของเขาก็จะมีลักษณะโหดเหี้ยมดิบเถื่อนและไร้ขอบเขต กล่าวให้ชัดคือ เมื่อดง ณ วงต้องการทอดทิ้งหรือกำจัดผู้หญิงคนใดให้พ้นจากการแสวงหาความสุขทางเพศของเขา เขาจะแสดงพฤติกรรมที่เหมือนกับว่าเขาได้ลงมือ “ฆ่า” ผู้หญิงคนนั้นแน่นอน ดง ณ วงมิได้ “ฆ่า” จริงๆ แต่เขาจะปฏิบัติต่อหญิงที่เขาต้องการจะกำจัดประหนึ่งว่าเธอไม่มีตัวตน ซึ่งในเชิงสัญลักษณ์ก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธการมีอยู่ และไม่ยอมรับอีกฝ่ายในฐานะสิ่งมีชีวิต ไม่ต่างอะไรจากการได้ลงมือสังหารจริงๆ กีชาร์โนด์ (Guicharnaud, 1984: 213) เรียกพฤติกรรมของดง ณ วงนี้ว่าเป็นกระบวนการ “ลบล้างตัวตน” ของเหยื่อ (néantisation) ในองค์กรแรกของบทละคร เมื่อดอน แอลวีร์พยายาม

¹¹ Charles Brenner, 1957, *An Elementary Textbook of Psycho-analysis*, (New York : Anchor Books edition).

¹² Enfin, il n'est rien de si doux que de triompher de la résistance d'une belle personne, et j'ai sur ce sujet l'ambition des conquérants, qui volent perpétuellement de victoire en victoire, et ne peuvent se résoudre à borner leurs souhaits. Il n'est rien qui puisse arrêter l'impétuosité de mes desirs : je me sens un coeur à aimer toute la terre ; et comme Alexandre, je souhaiterais qu'il y eût d'autres mondes, pour y pouvoir étendre mes conquêtes amoureuses.

อ่อนวอนไม่ให้เขาตีจาก ดง ดวงกลับนิ่งเฉย เบือนหน้าหนี ทิ้งให้ภรรยาอยู่ในความว่างเปล่าประหนึ่งว่าเธอถูก “ลบหล้างตัวตน” ไปแล้ว (I,3) เช่นเดียวกัน ในองก์ต่อมา ดง ดวงปล่อยให้หญิงชวานาสองคน (ชาร์ลิตและมาตุริน) ตบตีกัน (II,4) โดยไม่ใส่ใจใยดีราวกับหญิงทั้งสองไม่ใช่สิ่งมีชีวิตในสายตาของเขา

อีฟ สตาลิโอนี (Stallioni, 1981: 169)¹³ นักวิจารณ์คนหนึ่งเคยแสดงทัศนะเกี่ยวกับความก้าวร้าวของดง ดวงไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ตามตรรกะของผู้ล่อลวง (ในที่นี้หมายถึงดง ดวง – ผู้เขียน) ผู้หญิงที่ถูกครอบครองแล้วคือผู้หญิงที่พ่ายแพ้ เหยื่อคนใดที่ถูกล่อลวงไปแล้วถือได้ว่าเธอไม่ปรากฏอยู่หรือมีตัวตนอีกต่อไป ดง ดวงจะลบหล้างพวกเธอด้วยการลืมและการดูหมิ่นเหยียดหยาม เขาจะทิ้งพวกเธอเพื่อการพิชิตอื่นในเบื้องหน้าที่ท้าทายและเย้ายวน”

สำหรับชายผู้ซึ่งมีตรรกะว่า “เหยื่อคนใดที่ถูกล่อลวงไปแล้วถือได้ว่าไม่ปรากฏอยู่หรือมีตัวตนอีกต่อไป” สัญชาตญาณมุ่งทำลายในตัวของเขานั้นมีลักษณะดิบเถื่อนมากจนกระทั่งไม่มี “ความรู้สึกผิด” ใดๆในความนึกคิดของเขาทั้งสิ้น¹⁴ ตรงกันข้าม นอกจากจะไม่รู้สึกผิด เขากลับอธิบายสร้างความชอบธรรมให้กับความโหดร้ายของเขาด้วยการอ้าง “ธรรมชาติ” (la nature) โดยการยืนยันว่าทุกสิ่งที่ทำลงไปนั้นเป็นเพราะ “ธรรมชาติบังคับเรา”¹⁵ (I,2)

การอ้าง “ธรรมชาติ” ของดง ดวงชวนให้นึกถึงแนวความคิดของมาร์กีส เดอ ซาด (Marquis de Sade) ผู้ซึ่งต่อมาภายหลัง ชื่อของเขาจะกลายเป็นที่มาของคำว่า “ซาดิสม์” ผลงานของซาดนำเสนอความวิปริตของมนุษย์ในทุกรูปแบบ ทั้งความโหดร้าย อาชญากรรม การฆาตกรรม การร่วมเพศที่โลดโผน ฯลฯ ทว่า ในทัศนะของซาด สิ่งเหล่านี้หาใช่เรื่อง “วิปริต” อย่างที่กรอบศีลธรรมของสังคมทั่วไปตีตราไว้ หากแต่เป็นเรื่อง “ปรกติ” ที่เป็นไปตาม “ธรรมชาติ” ของมนุษย์ สิ่งใดก็ตามที่ “ธรรมชาติ” กำหนดให้มนุษย์ทำได้ สิ่งนั้นย่อม “ไม่ผิด” กระทั่งเป็นสิ่ง “ชอบธรรม” ที่จะทำ ยกตัวอย่างเช่นความรู้สึกว่าอยากฆ่าใครสักคนนั้น หาใช่เรื่อง “แปลก” อะไร เพราะในเมื่อ “ธรรมชาติ” กำหนดให้มนุษย์มีความรู้สึกเช่นนั้น ก็แสดงว่า “ธรรมชาติ” ต้องการให้มนุษย์ฆ่าผู้อื่นได้เป็นเรื่องปรกติ หาไม่แล้ว หากการฆ่าคนเป็นเรื่อง “ผิดธรรมชาติ” มนุษย์ก็คงไม่มีความรู้สึกนี้อยู่ในระบบความคิดของตนเลย¹⁶

¹³ Dans la logique du séducteur (...) la femme possédée est une femme perdue. Les victimes (...) une fois séduites ne comptent plus, n'existent plus. Don Juan les annule par son oubli ou son mépris. Il les abandonne pour d'autres futures conquêtes à défier et à séduire.

¹⁴ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ความ “รู้สึกผิด” (la culpabilité/guilty) เป็นความรู้สึกที่ซูเปอร์อีโก (super-ego) สร้างขึ้นมาในโครงสร้างแห่งจิต เพื่อเป็นกระบวนการสำคัญในการยับยั้ง เก็บกดสัญชาตญาณดิบเถื่อนไม่ให้แสดงออกมาอย่างเกินเลย ด้วยความกลัวที่จะ “รู้สึกผิด” มนุษย์จึงจำเป็นต้องระงับ เก็บกดความป่าเถื่อนของตนบางส่วนไว้ในจิตไร้สำนึก

¹⁵ la nature nous oblige

¹⁶ ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวความคิดของมาร์กีส เดอ ซาดนี้ ผู้เขียนสรุปความจากผลงานเรื่องหนึ่งของเขาชื่อ **ปรัชญาในห้องรับแขก (La philosophie dans le boudoir)** โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากส่วนที่เป็น “บทสนทนาที่สาม” (Troisième dialogue) ของหนังสือเล่มนี้

การอ้างถึง “ธรรมชาติบังคับเรา” ของดง ณวท จึงนับได้ว่าสอดคล้องกับความคิดของต้นตำรับ “ชาดิสม์” อย่างชัด ดังที่กีชาร์โนต์ได้วิเคราะห์เรื่องนี้ไว้ว่า “เราจะรู้สึกรับรู้ได้ถึงการใช้เหตุผลตามแบบฉบับของชาดิสม์ที่ว่า ทุกสิ่งที่มาจากธรรมชาติเป็นเรื่องถูกต้อง ทว่า อาชญากรรมเป็นผลของธรรมชาติ ดังนั้นอาชญากรรมจึงเป็นเรื่องถูกต้อง” (Guicharnaud, 1984: 196)¹⁷

ดง ณวท มีความสุขในการต่อต้านแรงกดดันของหญิงที่หมายปอง เข้าครอบครองด้วยเล่ห์เหลี่ยมที่มีแต่จะจบลงด้วยความเจ็บปวดใจของเหยื่อซึ่งเขาจะทอดทิ้งในที่สุด โดยการ “ลบหลู่ตัวตน” อย่างเลือดเย็นเพื่อเริ่มต้นใหม่กับเหยื่อที่ด้านทานมากกว่า เราใจกว่า นั่นคือวงจรเพศวิถีของชายผู้ใช้เหตุผลตามแบบฉบับของชาดิสม์ ที่ตั้งแต่จุดเริ่มไปสู่จุดจบ เขาได้รู้สึกผิดใดๆ มีแต่เพียงความสุขและความพึงพอใจที่ได้ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดเท่านั้น

บทสรุป

เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมา เราคงไม่แปลกใจหากดง ณวท จะถูกคนรับใช้ตั้งฉายาให้หลัง ตั้งแต่ฉากแรกของบทละครว่า “สัตว์เถื่อน”¹⁸ (I.1) ซึ่งสื่อถึงสัญชาตญาณความก้าวร้าว ความรุนแรง ความโหดร้ายอย่างชัดเจน ในทัศนะของกีชาร์โนต์ “สัตว์เถื่อน” ต้นนี้เป็นตัวแทนของสิ่งที่เขาเรียกว่า “ธรรมชาติดิบ” (la nature toute nue) หรือสัญชาตญาณดิบ กีชาร์โนต์ (Guicharnaud, 1984: 330)¹⁹ อรรถาธิบายว่า “ผู้สวมบทบาทสำคัญๆ ของธรรมชาติดิบนี้ คือดง ณวท เขาเป็นตัวแทนซึ่งแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติดังกล่าว เขามีชีวิต กินอยู่หลับนอน อำพรางตัวตน เขาคือภาพของสิ่งที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ”

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครดง ณวท โดยมีข้อสันนิษฐานว่าตัวละครผู้นี้มีพฤติกรรมที่อาจตีความได้ว่ามีแนวโน้มที่จะทำให้อื่นได้รับความเจ็บปวด อันที่จริง ในกรณีของดง ณวท นอกจากประเด็นเรื่องลักษณะชาดิสม์แล้ว เรายังอาจวิเคราะห์ต่อไปได้ถึงปัญหาทางเพศอื่นๆ เช่นแนวโน้มของพฤติกรรม “ถ้ามอง” (le voyeurisme) ปมปิตุฆาต (le parricide) ปมรักแม่ (l'inceste) ฯลฯ²⁰ ภาพที่หลากหลาย ลุ่มลึกของตัวละครที่ได้มานี้ทำให้สรุปได้ว่าการวิเคราะห์ตัวละครโดยอาศัยแนวคิดของจิตวิเคราะห์นั้นช่วยให้เราแลเห็นความหมายในแง่มุมใหม่ๆ ที่แฝงอยู่ในตัวบท ซึ่งย่อมถือได้ว่าเป็นการเปิดมิติให้งานวรรณกรรมนั้นเอง

¹⁷ on pourrait pressentir ici le syllogisme sadien : tout ce qui vient de la nature est juste, or le crime est un effet de la nature, donc le crime est juste.

¹⁸ bête brute

¹⁹ Cette nature toute nue est incarnée centralement par Dom Juan lui-même. Il est - et n'exprime que des instincts (...). Il est, il consomme, il se camoufle. Il est l'image d'un déterminisme naturel (...).

²⁰ พริยะดิศ มานิตย์, 2550, “เพศวิถีของตัวละครเอกในบทละครของโมลิแยร์: การศึกษาตามแนวคิดวิเคราะห์ตัวบท.” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรุษบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เอกสารอ้างอิง

พริยະติศ มานิตย. 2550. **เพศวิถีของตัวละครเอกในบทละครของโมลิแยร์: การศึกษาตามแนวจิตวิเคราะห์**
ตัวบท. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Brenner, Charles. 1957. **An Elementary Textbook of Psycho-analysis.** New York: Anchor
Books edition.

Guicharnaud, Jacques. 1984. **Molière, une aventure théâtrale.** Coll.Bibliothèque des
Idées. Paris: Gallimard.

Molière. 1980. **Dom Juan ou le Festin de pierre.** Paris: Bordas.

Sade. 1994. **La Philosophie dans le boudoir.** Paris: Booking international.

Stanilioni, Yves. 1981. **Analyse et réflexions sur Dom Juan de Molière.** Paris: Edition
Marketing.